

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار
۵	فصل اول: مفاهیم بنیادی اطلاعات و ارتباطات
۶	نمادها و داده‌ها
۶	اطلاعات: مفاهیم و تعاریف
۱۲	ویژگیهای اطلاعات
۱۲	مفهوم دانش و انواع آن
۱۶	رابطه داده، اطلاعات و دانش
۱۸	مفهوم ارتباط
۲۰	انواع ارتباط
۲۳	کانالهای ارتباطی
۲۴	ارتباطات و انتقال اطلاعات
۲۶	ارتباط علمی
۲۸	خلاصه
۲۸	پرسشها
۲۹	منابع
۳۱	فصل دوم: نظریه‌های اطلاعات و ارتباطات
۳۲	اطلاعات به عنوان فراگرد
۳۳	الگوی انتقال اطلاعات و یکری
۳۵	الگوی ارتباطی لاسول
۳۷	نظریه اطلاعات شانون
۴۱	نظریه سیبرنتیکی اطلاعات

صفحه	عنوان
۴۵	نظریه معناشناختی اطلاعات
۴۸	الگوی ارتباطی برلو
۵۰	خلاصه
۵۱	پرسشها
۵۲	منابع
۵۴	فصل سوم: تأثیر اطلاعات بر ساختارهای فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی جامعه
۵۶	تأثیر اطلاعات بر فرهنگ
۶۳	تأثیر اطلاعات بر سیاست و دولت
۶۷	تأثیر اطلاعات بر اشتغال
۶۹	تأثیر اطلاعات بر اقتصاد
۷۱	خلاصه
۷۲	پرسشها
۷۳	منابع
۷۵	فصل چهارم: اقتصاد اطلاعات
۷۷	انواع کالا
۸۰	اطلاعات به عنوان کالای اقتصادی
۸۵	هزینه، قیمت و ارزش اطلاعات
۸۸	نقش دولتها در اقتصاد اطلاعات
۸۹	نقش دولت در توسعه اطلاعات
۹۱	نقش دولت در تساوی دسترسی به اطلاعات
۹۲	خلاصه
۹۲	پرسشها
۹۳	منابع
۹۵	فصل پنجم: جامعه اطلاعاتی و زیرساختهای آن
۹۶	مفهوم جامعه اطلاعاتی
۹۹	ویژگیهای جامعه اطلاعاتی
۱۰۶	زیرساختهای جامعه اطلاعاتی
۱۰۶	فرصتها و تهدیدهای جامعه اطلاعاتی

صفحه	عنوان
۱۰۷	الف) تهدیدهای ناشی از جامعه اطلاعاتی
۱۰۸	ب) فرصتهای ناشی از جامعه اطلاعاتی
۱۱۰	تأثیر شبکه‌های اطلاعاتی و ارتباطی بر جامعه
۱۱۲	آینده جامعه اطلاعاتی
۱۱۳	خلاصه
۱۱۴	پرسشها
۱۱۵	منابع
۱۱۷	فصل ششم: اخلاق اطلاعات
۱۱۸	مالکیت مادی و معنوی
۱۲۳	حق تکثیر در ایران
۱۲۶	مالکیت فکری در عصر رقومی
۱۲۷	استفاده منصفانه از اطلاعات
۱۳۰	سانسور و آزادی اطلاعات
۱۳۴	محرمانگی اطلاعات و ارتباطات
۱۳۶	دسترسی عادلانه به اطلاعات و سواد اطلاعاتی
۱۳۸	غنی اطلاعاتی و فقیر اطلاعاتی
۱۴۰	راهکارهای مقابله با شکاف رقومی در جامعه
۱۴۱	خلاصه
۱۴۳	پرسشها
۱۴۳	منابع
۱۴۶	فصل هفتم: خط‌مشیهای اطلاع‌رسانی
۱۴۷	تاریخچه وضع مقررات در زمینه اطلاعات و ارتباطات
۱۵۰	کنترل اطلاعات و نهادهای کنترل‌کننده
۱۵۳	کنترل اطلاعات و ارتباطات به وسیله دولتها
۱۵۶	سازمانهای ملی و بین‌المللی در زمینه خط‌مشیهای اطلاع‌رسانی
۱۵۷	اتحادیه جهانی پست (یوپی‌یو)
۱۵۸	اتحادیه بین‌المللی مخابرات (آی‌تی‌یو)
۱۵۹	فدراسیون بین‌المللی انجمنها و مؤسسات کتابداری (ایفلا)
۱۶۰	شورای بین‌المللی علوم (آی‌سی‌اس‌یو)

صفحه	عنوان
۱۶۱	سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو)
۱۶۲	سازمان بین‌المللی استاندارد (ایزو)
۱۶۳	سازمان جهانی مالکیت فکری (ویپو)
۱۶۵	سازمان تجارت جهانی
۱۶۶	شرکت اختصاص اسامی و شماره‌های اینترنت
۱۶۷	مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران
۱۶۷	سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی
۱۶۸	خلاصه
۱۶۹	پرسشها
۱۷۰	منابع
۱۷۲	فصل هشتم: جایگاه و پیامدهای شبکه‌های اجتماعی در ارتباطات
۱۷۳	مفهوم شبکه اجتماعی
۱۷۷	پیدایش و تحولات شبکه‌های اجتماعی
۱۸۱	شبکه‌های اجتماعی در ایران
۱۸۴	ساختار شبکه اجتماعی
۱۸۷	پیامدهای مثبت شبکه‌های اجتماعی
۱۸۹	پیامدهای منفی شبکه‌های اجتماعی
۱۹۲	خلاصه
۱۹۳	پرسشها
۱۹۳	منابع
۱۹۶	فصل نهم: آینده اطلاعات و ارتباطات در عصر رقمی
۱۹۷	بررسی تحولات گذشته و حال
۲۰۳	جامعه و اطلاعات در آینده
۲۰۶	خلاصه
۲۰۷	پرسشها
۲۰۷	منابع
۲۰۹	واژه‌نامه
۲۱۱	نمایه

پیشگفتار

فناوریهای اطلاعات و ارتباطات امروز به طور شگفت آوری در حال توسعه و اشاعه هستند و تمام محیطهای زندگی و کاری را تحت تأثیر قرار داده‌اند. این تغییرات بر تمامی شئون زندگی از جمله فرهنگ، اقتصاد، اجتماع، سیاست و دولت، مشهود و انکارناپذیر است. تأثیر آن نیز در سطوح جامعه بین‌المللی، منطقه‌ای، ملی و محلی بر همگان مبرهن است. نهادهای مختلف نیز متأثر از این تحولات اند و لازم است هرچه بیشتر خود را به استفاده از این فناوریها مجهز کنند. کتابخانه‌ها که مراکز اشاعه اطلاعات و کانون ارتباطات علمی و فرهنگی هستند، در زمره نهادهایی هستند که می‌توانند بیشترین بهره را از این فناوریها ببرند. بنابراین لازم است کتابداران و اطلاع‌رسانان به این فناوریها و ابعاد تأثیر آنها بر وجوه مختلف زندگی فردی و اجتماعی آشنایی کامل داشته باشند تا در جامعه کنونی و آتی به خوبی بتوانند از تأثیرات مثبت آنها در بخشهای مختلف خدمات خود در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی بهره بجویند و تا حد امکان تأثیرات منفی آنها را از بین ببرند یا کاهش دهند.

در همین راستا، در سرفصل جدید برنامه دوره کارشناسی رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی، درسی جدید با عنوان «آشنایی با اطلاعات و ارتباطات» به عنوان یکی از دروس پایه گنجانده شده است. کتاب حاضر بر اساس همین سرفصل و محتویات آن تهیه شده و تلاش شده است فصول مختلف کتاب مباحث مهم متنوع مطرح در آن سرفصل را پوشش دهد.

نظر به اینکه کتابی مناسب و خاص برای تدریس درس «آشنایی با اطلاعات و ارتباطات» موجود نبود و بر اساس اطلاعات دریافتی در دانشگاههای مختلف منابع

متفاوتی در این درس تدریس می‌شد، و بنا به ضرورت وجود اطلاعاتی منسجم و یکپارچه درباره سرفصلهای درس یاد شده، پدیدآورندگان تصمیم گرفتند این اثر را تهیه و در اختیار علاقه‌مندان قرار دهند. آنها هر یک سابقه تدریس چند ساله درس را در دانشگاههای مختلف دارند و بر اساس تجارب خود به نگارش اثر اقدام کرده‌اند. بی‌شک افراد بسیار باصلاحیت‌تری در این حوزه وجود دارند که در اینجا بر خود لازم می‌دانیم به تمام سوابق و دانش عمیق ایشان در این حوزه ادای احترام کنیم، ولی در هر صورت خود را به انجام دادن چنین کاری موظف پنداشتیم.

هدف اصلی این کتاب آشنایی دانشجویان دوره کارشناسی با مباحث کلی اطلاعات و ارتباطات، نظریه‌ها و الگوهای اطلاعات و ارتباطات، تأثیر اطلاعات بر جامعه، فرهنگ، اقتصاد، و سیاست و دولت، جامعه اطلاعاتی، اخلاق اطلاعات، شبکه‌های اجتماعی و نقش آنها در ارتباطات است. بیشترین تلاش پدیدآورندگان این بوده است که تمام سرفصلهای درس یاد شده در این اثر مورد توجه قرار گیرد. در این زمینه از تجارب شخصی و تجارب منتقل شده از سوی دانشجویان در کلاسهای درس استفاده بهینه شده است، ولی هیچ‌گاه خود را مصون از اشتباه و خطا نمی‌دانیم و از همین طریق تقاضای کمک از سوی تمامی اساتید فرهیخته و مدرسان والامقام داریم که بر ما منت گذاشته و نواقص احتمالی اثر را از راههای گوناگون به ما منتقل کنند تا در آینده دیدگاههای سازنده ایشان در بازنگری اثر مورد بهره‌برداری قرار گیرد.

اندیشه آغازین تهیه این اثر در ارتباطی که با دوست و همکار ارجمندمان آقای دکتر نوروزی چاکلی، مدیر محترم گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی سمت داشتیم، ایجاد شد. با توجه به تغییر در سرفصل برنامه‌های درسی، از سوی ایشان پیشنهاد تهیه اثری در این زمینه مطرح شد. لذا در اینجا از جناب آقای دکتر نوروزی چاکلی، مدیر گروه، سرکار خانم لیلا شرف کارشناس گروه، و تمامی مدیران آن سازمان که همواره در مراحل مختلف تدوین طرح اولیه، نگارش کل اثر و داوری آن، به ما یاری رساندند تا امروز چنین اثری بدون گردد، متواضعانه تشکر و تقدیر می‌شود.

اما در پایان بر خود لازم می‌دانیم از تمامی اساتید، همکاران و دوستانی که در این راه ما را کمک کردند و از راهنمایی‌های خود بی‌بهره نگذاشتند، تشکر و قدردانی کنیم. بی‌تردید اگر همکاری خالصانه و صمیمانه آنها نبود، توان انجام چنین کاری را نداشتیم. در پایان از خانواده‌های خود به خاطر تحمل مشقات زیاد ناشی از این کار بسیار تشکر و سپاس‌گزاری می‌کنیم.

این اثر تقدیم می‌شود به تمامی اساتید اندیشمند و فرهیخته‌ها، به ویژه روح‌الای‌دکتر عباس حری که در طول دوره‌های مختلف تحصیلی از هیچ کوششی در راه انتقال اندیشه‌های بدیع خود به بهترین شکل ممکن دریغ نرزدند. اگر در این اثر ارزشی علمی نهفته است، یقیناً حاصل تلاش ایشان است، و اگر ضعف یا ضعفهایی در آن وجود دارد، که بی‌شک چنین است، حتماً ناشی از دانش اندک ما بوده است و باید تلاش کنیم در آینده این ضعفها به کمترین سطح ممکن برسد.

نوکاریزی و نارمنجی

آبان‌ماه ۱۳۹۲